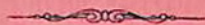

**ԱՐՀԵՍՏԱԻՈՐՆԵՐԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒ-
ԹԵԱՆ:**

**ԿԻՒՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՏԵԽՆԻՔԱԿԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ**

Սահմանւած է

Թիֆլիսի Արհեստական ուսումնարանում:

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան Վրաց. Հրատարակ. Ընկերութեան:

1897

✓

6

4-53

ԱՐՀԵՍՏԱԽՈՐՆԵՐԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ:

Տ-4
4-9
H

Ուսումնական Վարչութեան թուրաւորութեամբ փետրուարի 2-ին Արհեստաւորաց ուսումնարանին կից բացւում է կիւրակնօրեայ արհեստագիտական դասընթացքներ: Դասընթացքները սահմանւում են առաւելագոյն արհեստաւորների, արհեստաւորների աշակերտների, երկաթուղու և գործարանների բանւորների և ուրիշ դոցա նման անձանց համար:

Վաղուց արդէն նկատուած է, որ քանի աւելի են զարգացած և կրթուած արհեստաւորները և նրանց օգնականները, այնքան ներանց գործը աւելի լաւ է, ամուր է, գեղեցիկ է, շինւում է մինչև անգամ աւելի շուտ և արժան: Շատ գործարաններում նկատելի են, որ գրագէտ բանւորները վաստակում են շատ

աւելի, քան թէ անգրագէտները: Այն երկիրները որտեղ որ ուսումնարաններ աւելի շատ են, որտեղ ժողովուրդը աւելի է սովորում և որտեղ գրքեր աւելի են կարդում իրանց ձեռքի գործերով աւելի բարձր են կանգնած սակաւ կրթուած երկիրներից. այս ճշմարտութիւնը դարձել է այնպէս ականու և անվիճելի, որ բոլոր երկիրները, կառաւարութիւնները և հասարակութիւնները հոգս են տանում կրթութեան տարածելու մասին, որովհետեւ դորա մէջ են միակ միջոցը տեսնում իրանց ժողովուրդը աւելի հարուստ և բաղդաւոր դարձնելու.

Մինչև անգամ ուսումնարանում կարճատեւ մնալը, մինչև անգամ միայն կարգալ և գրել գիտենալը մարդու խելքի վրայ այնպէս հզօր կերպով ներգործում է, դարձնում է բանւորին այնչափ աչքաբաց, որ նա հէնց միայն այս պատճառով կարողանում է գործել աւելի շատ և աւելի լաւ, ուրեմն և վաստակում է աւելի շատ: Մէկէնումէկ դժուար է մինչև անգամ հաւատալ այս բանին, բայց շատ հետախօյղների բազմաթիւ դիտողու-

թիւնները բոլորն էլ հաստատում են, որ գրա-
գէտ ուսած բանուորները գործարաններում
վաստակում են աւելի, քան թէ անգրագէտ-
ները:

Բացի կարգալ և գրել գիտենալուց կան
շատ գիտութիւններ, որոնք առանձնապէս
հարկաւոր են ամեն մի արհեստաւոր և բան-
ւոր մարդու համար. ամենից առաջ և ամե-
նից աւելի հարկաւոր է գիտենալ հասկանալ
նկարը և գծագիրը, և գիտենալ նկարել և
գծագրել: Այդ գիտութիւնը ոչ միայն անհրա-
ժեշտ է համարեայ թէ ամեն մի աշխատան-
քի ժամանակ, այլ նա զարգացնում է աչքը
և գեղեցիկութեան ընթռնումը. արհեստաւոր-
ների գործերը շատ անգամ զուրկ են գեղեց-
կութիւնից, գեղեցիկ գծագրութիւնից, առան-
ձին մասերի համաչափութիւնից, ներկերի կա-
նոնաւոր ընտրութիւններից, այն ինչ գործերի
սիրուն տեսքը ամենից աւելի նպաստում է
նրա ծախելուն և այդ ժողովուրդից գնահատ-
ւում է: Արհեստաւորը՝ որի ճաշակը զարգա-
ցած է ինքը չի շինի տգեղ բաներ, նորա
սեպհական զգացմունքը կվրդովուի իրան գոր-

ծի տգեղ տեսքով, և նա մինչև անգամ շտապէ
էլ, ակամայ կտայ իւր գործին այնպիսի տեսք,
որ նա ինքը առանց ամաչելու կարող է նա-
յել նրա վրայ: Գեղեցկութեան գաղափարը
ամենից աւելի զարգանում է նկարչութիւնով,
գեղեցիկ առարկաներ օրինակելով, նոյն իսկ
այդ առարկաների նկարները զննելով:

Արհեստաւորների ծանօթութիւնը նկար-
ների, գծագրական ժողովածուների հետ կօգնէ
նրանց իրանց գործերի մէջ աւելի զանազա-
նակերպութիւն և նրբութիւն մտցնելու, կը-
օգնէ նրանց զանազան դէպքերում մի որևէ
փոփոխութիւն և կատարելագործութիւն հը-
նարել: Հարկաւոր է միայն որ արհեստաւոր-
ները գոնեայ փոքր ինչ ծանօթանան իրանց
մասնագիտութեան վերաբերեալ դր.քերի, գծա-
գիրների և նկարների հետ: Այս ծանօթու-
թիւնը այնպէս նրանց կհարկաւորուի, այն-
պէս կթեթեւանայ նրանց դժուար գործը, որ
նրանք յետոյ իրանք կօրոնեն գիրք կամ նկար:
Շատ փորձուած և իրանց գործը լաւ գիտա-
ցող մարդիք աշխատել են և կազմել են ձեռ-
նարկներ, ժողովածուներ, նկարներ, գծագիր-

ներ, որոնք կարող են լինել շատ հարկաւոր արհեստաւորներին. հարկաւոր է միայն սովորել հասկանալ նկարները և գծագիրները: Գծագրու թիւնը նոյնպէս կարեւոր է, ինչպէս և նկարչութիւնը, բայց միայն կատարւում է գծագրական գործիքների, և ոչ միայն մատիտի և ռետինի օգնութեամբ:

Այն արհեստաւորների համար, որոնք գործ ունին մեքենաների հետ, մեքենագործների և ուրիշ արհեստաւորների համար գծագրութիւնը ունի ոչ պակաս նշանակութիւն, քան թէ նկարչութիւնը: Շատ գործարաններում իրանք գործարանատէրերը իրանց հաշւով հիմնում են գծագրութեան դասընթացներ. ամենքը գիտեն որ մեքենաներ և նրանց զանազան մասերը շինում են միայն գծագիրներով և երբէք չեն շինում լիշողութիւնով կամ աչքով:

Գծագրների լաւ հասկանալու և մանաւանդ գծագրութեան համար անհրաժեշտ է ուսանել գոնեայ ամենահամառօտ կերպով երկրաչափութեան կանոնները: Այդ կանոնները կհարկաւորուին թէ գործը շինելու, թէ նրա

մասերը չափելու և թէ ամբողջ կազմուածքը սարքելու ժամանակ: Գծագրելիս գծագիրները այն ժամանակ միայն կարող են կանոնաւոր լինել, երբ որ նրանց կազմողը ունի գոնեայ փոքր ինչ տեղեկութիւններ երկրաչափութիւնից. այս տեղեկութիւնները կօգնեն նրան հաշուել գործի համար հարկաւոր նիւթի քանակութիւնը, յաճախ և արժէքը և այլն:

Բացի գծագրութիւնից և նկարչութիւնից ամեն մի արհեստաւորի և բանւորի համար կարեւոր է ուսանել թուաբանութիւն, ոմանց. հարկաւոր է փոքր տեղեկութիւն՝ այն է գիտենալ համարել ամբողջ թուեր, հաշուել համընթիւ վրայ, իսկ միւսներին հարկաւոր է գիտենալ հասարակ և տասնորդական կոտորակներ: Ով որ ուզում է արհեստների վերաբերեալ գրքեր կարգալ, պէտք է գիտենայ կոտորակներ, որովհետեւ առանց նրանց ոչ մի կանոնաւոր հաշիւ չէ կարելի անել, առանց թուաբանութեան չէ կարելի վարել ոչ մի հաշուամասեան, դժուար է հաշուել բանւորի վարձը, նիւթի արժէքը և այլն: Ով որ ուզում է ծանօթանալ մեքենագործութեան

հետ, անպատճառ նախ և առաջ պէտք է պարտապէ թուաբանութիւնով:

Նկարչութիւնը, գծագրութիւնը, երկրա-
չափութիւնը և թուաբանութիւնը այնպիսի
անհրաժեշտ առարկաներ են արհեստաւոր-
ների համար, որ պէտք է ցանկանալ, որ բո-
լոր երիտասարդ արհեստաւորները անպատ-
ճառ նրանց վրայ ուշադրութիւն դարձնեն.
բայց այդ ամենապարզ և ամենամատչելի ա-
ռարկաներ են. իսկ արհեստաւորը և բանւոր
մարդը եթէ միայն կամենում է լինել լաւ
արհեստաւոր, իւր գործը հասկացող, այնպէս
որ ինքն էլ կարողանայ մի որեւէ բան հնա-
րել, պէտք է գիտենայ շատ աւելի:

Ով որ գործ ունի մեքենաների հետ նրա
համար օգտաւէտ է մեքենագործութիւն սով-
որել, եթէ նա մեքենաներ չէ ուղղում, չէ
նորոգում նրանց, այն ժամանակ միայն բա-
ւականէ նրան որ հասկանայ ինչպէս են շար-
ժւում մեքենայի զանազան մասերը, իսկ եթէ
նա մեքենաներ է կազմում կամ նորոգում
նրան օգտաւէտ է որ գիտենայ թէ ինչ չա-
փերի կամ ինչ ձևերի պէտք է լինին զանա-

զտն մասերը, իսկ այս բանի համար սլէտք է
 մեքենաների զանազան մասերի չափերի և
 շինութեան կանոնները սովորել, գործածող
 նիւթերի յատկութիւնը և ամրութիւնը և
 այլն: Առանց Սեքենայագիտութեան ոչ միայն
 դժուար է հնարել որ և է նորութիւն, մի որ
 և է փոփոխութիւն կամ կատարելագործութիւն,
 այլ մինչև անգամ դժուար է հասկանալ այն
 մեքենաների շինութիւնը, որոնց հետ գործ
 են ունենում: Բայց մեքենագործութիւնը
 հասկանալու համար՝ անսլատճառ հարկաւոր
 է սովորել թուաբանութիւն, երկրաչափու-
 թիւն և գծագրութիւն: Քիմիայից համառօտ
 տեղեկութիւնները օգտաւետ են և մինչև
 անգամ անհրաժեշտ այն արհեստների համար,
 որոնք ունին գործ զանազան բաղադրութիւն-
 ների հետ: Այս գիտութիւնը որքան հետա-
 քրքրական է, այնքան էլ դժուար է ուսա-
 նելու համար, այս պատճառով քիմիական
 տեղեկութիւնները շատ քիչ են տարածուած
 արհեստավորների մէջ, սրա մասին սլէտք է
 ամսոսալ, որովհետև շատ արհեստներում
 մաքրելիս, շինելիս, ներկեր կազմելիս, զանա-

զան բաղադրութիւններ պատրաստելիս քիմի-
այի գիտութիւնը շատ պէտք կգար, բայց քի-
միական ամենահասարակ բաղադրութիւնները
ուսանելու համար շատ օգտաւէտ է նոյնպէս
գոնեայ փոքր ինչ ծոնօթութիւն Ֆիզիքական
երևոյթների հետ: Ֆիզիքայի ուսումը շատ
օգտաւէտ է մի քանի արհեստների՝ օրինակ.
վառարաններ, մեքենաների հնոց շինելու, հե-
ռագրական և ուրիշ արհեստների համար,
բայց բացի դրանից նա առհասարակ օգտա-
ւէտ է արհեստաւորի մտաւոր զարգացման
համար: Հեռագիրը, հեռախօսը, ելեքտրական
լուսաւորութիւնը, շոգեմեքենան, ջրային, շո-
գային, օդային ջերմացները, վառարանների
շինութիւնը, օդապարիկները, ջրհանները,
ջրմուղները, արեան շրջանառութիւնը մարդու
մէջ, հիւթերի շարժումը ծառերի մէջ, լու-
սանկարը, խոշորացոյցը, ակնոցը, հեռագի-
դակը և շատ ու շատ նմանօրինակ ուրիշ շատ
ամենահետաքրքրական և խրատական գիւ-
տերը և գործիքները կարելի է միայն հաս-
կանալ այն ժամանակ, երբ որ կունենանք
գոնեայ սահմանափակ տեղեկութիւններ ֆի-

դիքայից: Ֆիզիքայի ուսումը ընդարձակ է, կան այնպիսի բազմաթիւ գրքեր այս առարկայից, որ նիւթը շատ տարիներ կբաւականանայ, միայն թէ ցանկութիւն լինի: Եւ այսպէս ուսմունքը բացի շատ հետաքրքրական լինելուց, օգտաւէտ է և գործնական տեսակետով, որովհետեւ ֆիզիքական գիտութիւնների գործադրութիւնը շատ զանազան և ընդարձակ է:

Այո բոլոր վերնասուածի համեմատ բացւող դասընթացներում աւանդուելու են. նրկարչութիւն, գծագրութիւն, ֆիզիքայ, քիմիա և բացի այդ մի քանի արհեստների համար օգտաւէտ հետեւեալ առարկաները:

Հնոցապանների համար շոգեկաթսանների հետ վարուիլը:

ձախարակագործների համար զանազան պտուտակների և ոլորների կտրելը չարխի վրայ:

Առաջին դասընթացքը օգտաւէտ կլինի և այն Հնոցապանների համար, որ արդէն բանել են, որովհետեւ աւելի լաւ կբացատրէ նրանց այն կանոնները, որոնք անհրաժեշտ

կերպով պիտի պահպանուին կաթսայի ան-
վտանգ և երկար ծառայելու համար: Կաթ-
սայի պատառումը սարսափելի անբաղդութիւն
կարող է պատճառել, շատ մարդիք կործանել,
շինութիւններ քանդել. այս պատճառով ան-
հրաժեշտ է որ հնոցապանը կաթսայի բոլոր
մասերի կազմութիւնը և գործածութիւնը
պարզ հասկտնայ և նոյնպէս գիտենայ թէ
ինչպէս պէտք է վարուի կաթսայի փչանալու
կամ անբաղդութեան ժամանակ: Կաթսայի
խելացի պահելը պահպանում է կաթսան և
խնայում է վառելիքի ծախսը:

ձախարակագործների դասընթացքը կա-
րող է օգտաւէտ լինել երիտասարդ ձախարա-
կագործների համար, բայց պահանջում է գոնե-
այ փոքր ծանօթութիւն թուաբանութեան
հետ: Բացի սրանից յետոյ կբացուին դասըն-
թացքներ. 1) շոգէմեքենաներ վարելու, 2)
փականագործութեան և 3) արհեստաւորաց
հաշուապահութեան:

Ցանկացողների համար Ուսումնական Վար-
չութեան թոյլատրութեամբ կկազմուին մէկ
կամ երկու կիւրակէ տևող զրոյցներ կամ կար-

ճառօտ դասընթացքներ զանազան արհեստագիտական հարցերի վերաբերմամբ, եթէ միայն բաւականաչափ սւնկնդիրներ կգտնուին և հնարաւոր կլինի դասընթացքների սկզբում սահմանափակ միջոցներով կազմակերպել այդպիսի ընթերցանութիւն:

Առարկաների ընտրութիւնը կախուած է միայն ունկնդիրներից. յայտնի բան է չէ կարելի մէկ անգամից գրուիլ բոլոր դասընթացքների, որովհետեւ պարապմունքները լինելու են միայն 4 ժամ իւրաքանչիւր կիւրակէ, կարելի է՝ զորօրինակ ընտրել այսպիսի առարկաներ. նկարչութիւն 2 ժամ, թուաբանութիւն 1 ժամ և երկրաչափութիւն 1 ժամ կամ այսպէս. գծագրութիւն 2 ժամ, թուաբանութիւն 1 ժամ, մեքենայագործութիւն 1 ժամ, կամ ուրիշ առարկաներ, և ով ինչ կը կամենայ:

Թէև կանոնադրութիւնով վճար է սահմանուած, բայց սկզբում վճարը պարտադիր չի լինել, ալ կամաւոր, որովհետեւ պէտք է յուսալ, որ կգտնուին բարի մարդիք, որոնք գործի օգտի համար կտան միջոց դասընթացք-

ները տանելու և վարելու: Իրանք արհեստա-
ւորները, եթէ կտեսնեն որ դասընթացքները
օգուտ են բերում իրանց, անկասկած առա-
ջինը նրանք օգնութեան կհասնեն: Եթէ այս-
պիսի օգնութիւն հասնէր, դասընթացքները
կկարողանան կազմել արհեստավորների համար
գրադարան զանազան արհեստագիտական գըր-
քերից, ժողովածուներից, գծագիրներից և
նկարներից, ամսագրերից, նոյնպէս կկարողա-
նան ունենալ կաղապարների, օրինակների,
գործիքների պաշար և այլն: Իսկ առայժմ
դասընթացքները յոժարութեամբ յանձն կառ-
նեն ցոյց տալ և նոյն իսկ բերել տալ իրանց
ուսկնդիրների համար գրքեր, նկարներ և
գծագիրներ:

Արհեստագիտական դասընթացքները նոր
գործ է Թիֆլիսում, բայց ուրիշ քաղաքնե-
րում և մանաւանդ արտասահմանում մեր
դրացի գերմանացոց մօտ հիմնում են շատ
ընդարձակ ծաւալով. Բերլինում՝ զորօրինակ,
միայն թուաբանութիւնը և երկրաչափութիւնը
ուսանում են այսպիսի դասընթացքներում
960 հոգի, նկարչութիւնը նոյնքան հոգի,
իսկ գծագրութիւնը 1500 հոգուց աւելի:

Աւստրիայի Վիեննա քաղաքում մոտ 29000 արհեստավորներ յաճախում են երեկոյեան և կիրակնօրեայ դասընթացքներ: Արտասահմանում իրանք արհեստանոցի տէրերը ուղարկում են իրանց աշակերտներին և վարպետի օգնականներին դասընթացքները. որովհետև նրանք շատ լաւ հասկանում են, որ քանի աւելի խելոք, բանիմաց, զարգացած և կրթուած կլինին իրանց աշակերտները և վարպետների օգնականները, այնքան նախ և առաջ աւելի լաւ կլինեն նոյն իսկ տէրերի համար:

Պէտք է յուսալ որ Թիֆլիսում արհեստանոցների և գործարանների տէրերը ոչ միայն թոյլ կտան իրանց աշակերտներուն և վարպետների օգնականներուն յաճախել դասընթացքներին և նրանց վրայ իրանց ազդեցութիւնը գործ կդնեն և կօգնեն որ դասընթացքները ծառայեն մեր քաղաքի արհեստավորների և բանւորների օգտին.

Պարապմունքները կը սկսուին փետրուարի 2-ին. կարելի է գրուել ամենայն օր Արհեստավորաց դպրոցում (Եկզարիի հրապա-

րակ): Նոյն դպրոցում կարելի է ստանալ նը-
մանապէս և բոլոր մանրամասն տեղեկութիւն-
ներ, ծրագիրը, պարապմունքների ցուցակը,
ուսուցիչների ցուցակը և այլն:

А Т 674

գԱԱ Հիմնարար գիտ. գրադ.

FL0034265

A Ih. p.
674

807
1

ԿԻՆՆ Է 3 ԿՈՊ.